

Neki aspekti međuljudskih odnosa u Jugoslovenskoj narodnoj armiji

Pukovnik dr *DUŠAN ŽUNIĆ*

Ljudski faktor je najbitniji činilac naše koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, a međuljudski odnosi imaju prvorazredan značaj za jedinstvo vojnih kolektiva, moralno-političko stanje i borbenu gotovost. Međuljudski odnosi u našoj armiji nerazdvojno su povezani sa značajem ljudskog faktora u odbrani zemlje i ulogom čoveka u društvenom sistemu socijalističkog samoupravljanja.

Posebna specifičnost međuljudskih odnosa u vojnoj organizaciji je saržana u strogoj hijerarhiji odnosa i doslednoj primeni principa subordinacije i vojne discipline. Međutim, Tito je stalno naglašavao i upozoravao da disciplina ne protivreči, već naprotiv, da je usko i neposredno povezana sa drugarskim i humanim međuljudskim odnosima.

Međuljudski odnosi obuhvataju veoma široko područje interpersonalnih odnosa, a u njihovom izgrađivanju učestvuje veliki broj subjekata. Međutim, za stanje odnosa u jedinici – ustanovi najodgovorniji je njihov »čelni« starišina. I pored stabilnih i vrlo dobrih međuljudskih odnosa u celini, u pojedinim jedinicama i vojnim kolektivima, dolazi do manjih ili većih problema u tim odnosima. Veoma je važno, u svakom konkretnom slučaju, blagovremeno uočiti njihove uzroke (povode) i preduzeti mere da se spreče posledice narušavanja međuljudskih odnosa, a uzroci otklone. U suprotnom, i najmanje narušavanje tih odnosa može da se multiplicira i podstakne dalji proces njihovog pogoršavanja.

Koncepcija opštenarodne odbrane naše zemlje temelji se, u prvom redu, na odlučujućoj ulozi ljudskog faktora. Ovo osnovno koncepcijsko opredeljenje podrazumeva mnoštvo radnji i postupaka da bi se obezbedio potreban kvalitet (moralno-politički, vojnostručni i psihofizički) ljudskog faktora. Ti kvaliteti su na stalnoj probi još u toku mira. Bitna odrednica tih kvaliteta su i međuljudski odnosi u jedinicama i ustanovama naše armije. U Jugoslovenskoj narodnoj armiji je, upravo zbog toga, u svim etapama njenog razvoja, posebna pažnja posvećivana i posvećuje se međuljudskim odnosima. Pri tome, treba imati u vidu da oni imaju prvorazrednu ulogu za jedinstvo vojnih kolektiva, moralno-političko stanje i borbenu gotovost JNA uopšte.

Vojna organizacija se, po svojoj ulozi, karakteru i organizacijsko-formacijskoj strukturi, razlikuje od drugih društvenih organizacija. Posebnu specifičnost vojne organizacije čini oblast međuljudskih odnosa. Ta specifičnost je sadržana, pre svega, u strogoj hijerarhiji odnosa i doslednoj primeni principa subordinacije i vojne discipline. Budući da svaka vojna organizacija efikasno funkcioniše samo u uslovima dosledne primene ovih principa i dobro organizovanog jedinstvenog sistema rukovođenja i komandovanja, često se izvlače zaključci da su i međuljudski odnosi u njoj, manje-više, istovetni ili slični. Pri izvođenju takvih zaključaka predviđaju se, dve bitne činjenice.

Prva, da je rukovođenje i komandovanje oružanim snagama specifična društvena delatnost i da se istovremeno njegovim ostvarivanjem uspostavlja specifičan društveni odnos. Rukovođenje i komandovanje, kao specifična delatnost, ima funkciju obezbeđenja besprekornog i efikasnog funkcionisanja svih delova vojne organizacije i oružanih snaga u celini u svim uslovima.

Druga, uspostavljanje međuljudskih odnosa ostvarivanjem funkcije rukovođenja i komandovanja nije istovetno u svim oružanim snagama i vojnim organizacijama uopšte. Bitno svojstvo unutrašnjih odnosa u vojnoj organizaciji opredeljuju vladajući (klasni) društveni odnosi u određenoj zemlji kao i, povezano s tim, društveni karakter i uloga oružanih snaga.

Prethodno izložene činjenice ukazuju da se međuljudski odnosi u vojnoj organizaciji (zavisno od vladajućih društvenih odnosa i karaktera i uloge oružanih snaga), mogu suštinski razlikovati i razlikuju se, kako na makro tako i na mikroplanu. To potvrđuje istorija i savremena praksa odnosa u oružanim snagama.

Namera je da u ovom prilogu ukažemo na suštinu međuljudskih odnosa u Jugoslovenskoj narodnoj armiji, sa težištem na afirmaciji ličnosti i drugarstva kao bitnih karakteristika odnosa u našim vojnim kolektivima.

TITOVA MISAO O MEĐULJUDSKIM ODNOSIMA

Prema razmatranju teorije i prakse unutararmijskih odnosa uopšte, a međuljudskih posebno, uvek se treba vraćati izvornoj misli i delu Josipa Broza Tita. Njegova misao

o međuljudskim odnosima nerazdvojno je povezana sa shvatanjem značaja ljudskog faktora u ratu naročito u oružanoj borbi, kao i ulogom čoveka u sistemu socijalističkog samoupravljanja.

Jedno od ključnih pitanja iz oblasti međuljudskih odnosa na koje je Tito dao jasan odgovor u teoriji i dosledno primenjivao u praksi, a koje se i danas često postavlja jeste: da li sistem rukovođenja i komandovanja koji podrazumeva subordinaciju i hijerarhiju isključuje drugarske i humane međuljudske odnose i da li su istovremeno ostvarivi zahtevi za izgrađivanje čvrste vojne discipline i dobrih drugarskih i demokratskih međuljudskih odnosa. Navodimo nekoliko izvoda iz Titovih radova iz kojih se mogu uočiti nedvosmisleni odgovori.

Tito je često potencirao da dobri drugarski i međusobni prisni odnosi u našoj armiji ne slabe, nego, naprotiv, jačaju vojnu disciplinu. Stalno je upozoravao da se starešine moraju humano odnositi prema vojnicima ukoliko žele da izgrađuju čvrste, disciplinovane i homogene kolektive. »U Armiji treba da vlada duh drugarstva onakvog drugarstva kakvo je vladalo u velikom oslobodilačkom ratu. Razumije se da to ne smije ići na štetu discipline. Ali ja mislim da disciplina neće ništa izgubiti ako bude vladalo takvo drugarstvo. Naprotiv, disciplina će se time još podići, ona će time dobiti. *U našoj armiji treba da bude čvrsta, gvozdена disciplina – s jedne strane, a s druge – najprisnije drugarstvo između samih oficira i između oficira i boraca* (podvukao D.Ž.) To drugarstvo će se, izraziti, u prvom redu, na taj način što će se oficiri čovječanski odnositi prema našim mladim ljudima i s pažnjom gledati na mlade naraštaje naših naroda... «¹

Tito je posebnu pažnju posvećivao osposobljavanju starešina, još u vojnim školama za rad sa ljudima. Obraćajući se mladim oficirima prilikom njihovog promovisanja u Vojnoj akademiji 1. oktobra 1958. godine, on im savetuje »... da bi ste imali uspjeha, drugovi mladi oficiri i vi koji se spremate za našu armiju, treba uvijek da gajite ono drugarstvo koje je u ratu stvoreno i koje je svojstveno pripadnicima naše armije. Jer, monolitnost jedne armije ne sastoji se samo u nekoj gvozdenoj disciplini, u odvajanju oficira od vojnika, već u svjesnoj disciplini vojnika, koja će se sti-

¹ Tito, *Vojna djela*, knj. II, VIZ, Beograd, 1978, str. 72.

cati na taj način što će se oficiri drugarski odnositi prema vojnicima, shvatati njihove teškoće i znati da i psihički ulaze u njihov unutrašnji život...²

Insistirajući na izgrađivanju čvrste vojne discipline Tito je upozoravao da disciplina u našoj armiji ima sasvim novi sadržaj i suštinu. Disciplina u našoj armiji »... nije karsarska, nije nametnuta odozgo, nije takva da ponižava ljude i čini ih instrumentima, već ih kao ljude i vojnike diže na još viši stepen. To je disciplina koja je svojstvena samo jednoj socijalistički istinskoj armiji.«³ (podvukao D.Ž.).

Stalna briga starešina za uslove života i rada, zdravlje i život vojnika i potčinjenih za Tita je osnovni uslov dobrih međuljudskih odnosa, discipline i čvrstih vojnih kolektiva. U naređenju od 8. januara 1943. godine, Tito, usred oružane borbe, naređuje da »u našem oslobodilačkom ratu najveću dragocjenost predstavljaju naši borci – ratnici. Njima se ima pokloniti glavna briga i prvenstvena pažnja, i u borbi i van borbe, svagda i u svim prilikama uopšte. To je prva i osnovna dužnost svih starešina u našoj vojsci.«⁴

Tito je i sam, neposredno, u raznim prilikama, u borbenom stroju, u predahu borbe, na dugim marševima i u drugim prilikama, iskazivao izuzetnu brigu za svakog borca, za svakog čoveka, vojnika, starešinu i najbližeg saradnika. Za Tita su »bezdušnost i aljkavost prema ljudima velika opasnost za čvrstinu jedne armije. Drugarski odnos, prisno drugarstvo prema ljudima, čovječniji postupak prema onima koje vaspitavate – to je zaloga monolitnosti jedne armije kao što je naša. [...] Pravilnim postupkom prema ljudima, drugarskim odnosom prema vojnicima koje vaspitavate, ona treba da bude omiljena među našim narodima, da mladići s radošću idu u nju. To se može postići samo ako se prema ljudima odnosite čovječanski, iako – u isto vrijeme – strogo, jer strogost je potrebna za učvršćenje discipline. Ali, potrebna je pravedna strogost. Nepravedna strogost je štetna; ona može samo da slabi jednu armiju, a naročito takvu armiju kakva je naša«⁵ (podvukao D.Ž.).

Tito je, dakle, stalno naglašavao i upozoravao da je disciplina usko i neposredno povezana sa drugarstvom i hu-

² Isto, knj. III, str. 251.

³ Isto, str. 94–95.

⁴ Isto, knj. I, 1982, str. 328.

⁵ Isto, knj. II, 1982, str. 72–73.

manim, kako on jednostavno kaže, čovječanskim odnosima. Da bi se zaista u praksi to ostvarilo, vojnici moraju biti aktivni subjekti u vojnim kolektivima. To je bitna pretpostavka za jedinstvo armijskog sastava, stabilnog moralno-političkog stanja, borbene gotovosti i društvenog ugleda JNA. Pri tome je lični primer starešine izuzetno značajan. »U vojsci je, naravno, potrebna disciplina, ali, upozorava Tito, ne samo za vojnike, za potčinjene, već i za one koji naređuju: Oni moraju svojim primjerom održavati disciplinu u vojsci, svojim pravednim postupcima prema vojnicima i potčinjenima uopšte...«⁶

Titovi stavovi o disciplini i međuljudskim odnosima ugrađeni su u sve naše doktrinarne i konceptijske dokumente, uputstva i pravila, kao i u nastavnu literaturu u vojnim školama. Oni su naše trajno opredeljenje i oslonac u razvijanju unutararmijskih odnosa i čvrste discipline uz doslednu primenu principa jednostarešinstva.

BITNA OBELEŽJA MEĐULJUDSKIH ODNOSA U JNA

Međuljudski odnosi su izuzetno složena, kompleksna i promenljiva kategorija. Stanje tih odnosa zavisi od mnogih činilaca, a najviše od stanja osnovnih društvenih odnosa, aktuelnih društvenih kretanja, kao i organizovanosti i osposobljenosti armijskih subjekata da ih unapređuju, razvijaju i sprečavaju tendencije koje mogu voditi njihovom narušavanju. Ti odnosi obuhvataju veoma široko područje odnosa: između starešina; između starešina i vojnika; između samih vojnika; između desetara i vojnika; između građanskih lica na službi u JNA i starešina; između vojnika po ugovoru i vojnika; između starijih i mlađih; između oficira i mlađih oficira; između pretpostavljenih i potčinjenih; ukupnost odnosa unutar konkretnog vojnog kolektiva itd. Međuljudski odnosi u Armiji nisu apstraktna kategorija. Oni su, naročito na mikropplanu, sasvim konkretni i svakodnevno se uspostavljaju, ostvaruju, izgrađuju ili narušavaju. U praksi armijskog života, međuljudski odnosi se ispoljavaju kao odnosi međusobnog poznavanja, poverenja, uvažavanja, saradnje, solidarnosti, saosećanja i slično. Oni,

⁶ Isto, str. 346.

na taj način, izražavaju i stepen unutrašnje kohezije i čvrstine vojnih kolektiva.

U izgrađivanju međuljudskih odnosa učestvuje veliki broj subjekata, a posebnu ulogu imaju društveno-političke organizacije (SKJ, SSOJ i SSJ) u JNA, vojni kolektiv, kao i pojedinci – članovi kolektiva. Za stanje odnosa u konkretnoj jedinici-ustanovi najodgovorniji je njihov pretpostavljeni (»čelni«) starešina (komandir, komandant, načelnik, upravnik). »Čelni« starešina je u poziciji (kako je to regulisano i važećim propisima) da neposredno i najviše može uticati na kvalitet međuljudskih odnosa. On stiče uvid u stanje odnosa u kolektivu, stalno ih vrednuje i usmerava njihov razvoj. Pretpostavljeni starešina ima mogućnosti da svakodnevno koristi mnoga sredstva i metode: vojni kolektiv, savetodavna tela, propise i norme, obuku i vaspitanje, politički rad, revolucionarne tradicije, stimulativne i disciplinske mere, razne situacione faktore radi izgrađivanja međuljudskih odnosa u jedinici-ustanovi kojima je na čelu. Pri tome, treba imati u vidu i činjenicu da je ključni činilac u razvijanju međuljudskih odnosa lični primer starešine u svim prilikama – i prema uvažavanju ličnosti potčinjenog prihvatajući njihove predloge i inicijative i prema sopstvenom principijelnom odnosu prema pretpostavljenom.

Ugled i autoritet starešina JNA među vojnicima i u društvu veliki je ne samo zbog njihove odgovorne uloge i zadataka koje izvršavaju, već i zbog drugarskih i humanih odnosa koje gaje i razvijaju prema i među vojnicima. O razvijenosti drugarstva i plemenitosti najvećeg dela starešinskog kadra svedoče i trajnije veze naših starešina i vojnika. Vojnici su nakon odsluženja vojnog roka rado sećaju svojih komandira, a nisu retki slučajevi da se dopisuju i na drugi način javljaju svojim starešinama. Mogu se čuti, u raznim prilikama, i lepe priče vojnika o njihovim komandirima, o nezaboravnom druženju, brizi, saradnji i pomoći u rešavanju ličnih problema.

Ukupna delatnost svih subjektivnih snaga u Armiji usmerena je prema čoveku i njegovom stvaralačkom ispoljavanju u procesu rada, radi podsticanja i razvijanja što boljih međuljudskih odnosa, čiju osnovu čine narodni, socijalistički i opštejugoslovenski karakter JNA, principi subordinacije i jednostarešinstva, moralne norme i vrednosti našeg socijalističkog samoupravnog društva.

Tito je često upozoravao da se u Armiju ne mogu mehanički prenositi odnosi i institucije iz društvenih, radnih i drugih organizacija našeg društva. »To je ne samo nedijalektički pristup nego je i nespojivo sa utvrđenim principima komandovanja i rukovođenja na kojima počiva i funkcionira naša vojna organizacija... Oduzeti komandovanju odlučivanje o kadrovskim, materijalnim, moralno-političkim, bezbjednosnim i drugim pitanjima i dati ih u isključivu nadležnost savjetima i kolegijumima da bi se na taj način oponašali samoupravni odnosi u vojnoj strukturi, kakvih mišljenja i sugestija tu i tamo ima, ne samo što predstavlja vulgarizaciju suštine samoupravnih odnosa već je i u suprotnosti sa utvrđenim ustavnim načelima«. ⁷

Tito je istovremeno upozorio da su neprihvatljive i pojave poistovećivanja odlučivanja u komandovanju sa metodom u procesu donošenja odluka. S tim u vezi, odgovorne starešine su dužne da pre donošenja odluke traže mišljenje i predloge i radi toga treba da formiraju savetodavna tela (kolegije, savete, komisije i slično).

Ovi Titovi stavovi opredelili su mesto i ulogu savetodavnih tela u našoj vojnoj organizaciji. Njihovo konstituisanje i razvoj doprineli su daljem procesu demokratizacije unutararmijskih odnosa.

U tim okvirima razvijena je i institucija vojnog kolektiva u našoj armiji, koji je značajan činilac izgradnje međuljudskih odnosa. U jedinicama Armije imamo bogatu praksu raznovrsnih oblika i sadržaja angažovanja vojnih kolektiva, posebno u osnovnim jedinicama. U dobrom vojnom kolektivu, vojnik – pojedinac lakše savlađuje i rešava lične i druge teškoće, a u slabom, psihofizički čvrst, zdrav i sposoban vojnik može doći u krizu i iskušenje. Zbog toga su naponi koji se ulažu za izgrađivanje dobrog kolektiva istovremeno i borba za dobre međuljudske odnose i dobru disciplinu. Istraživanja o nekim aktuelnim pitanjima moralno-političkog stanja, koja su realizovana poslednjih godina, potvrđuju saznanja iz drugih izvora, da u jedinicama u kojima dobro funkcionira vojni kolektiv vladaju i dobri međuljudski odnosi.

Pri izgrađivanju međuljudskih odnosa u našoj armiji treba imati u vidu činjenicu da *princip subordinacije ne isključuje već pretpostavlja drugarske odnose, u najboljem smis-*

⁷ J. B. Tito, iz Pisma saveznom sekretaru za narodnu odbranu, 1970.

lu reči; svesna vojna disciplina ne pretpostavlja već isključuje dril, nebrigu, bezdušan i aljkav odnos prema ljudima; princip jednostarešinstva ne isključuje već zahteva angažovanje svih armijskih subjekata i savetodavnih tela i podrazumeva timski rad u procesu donošenja odluke.

U čitavom posleratnom periodu u Armiji su ostvarivani značajni rezultati u oblasti međuljudskih odnosa. Oni deluju kao kohezioni faktor vojnih kolektiva i njihov kvalitet je u neposrednoj vezi sa stepenom organizovanosti, disciplinovanosti i motivisanosti vojnika i starešina u izvršavanju zadataka.

Radi što svestranijeg i potpunijeg sticanja uvida u stanje međuljudskih odnosa u JNA, pored drugih oblika saznanja i prikupljanja podataka realizuju se i naučna istraživanja. U okviru pojedinih istraživačkih projekata, vršena su i dublja istraživanja nekih pitanja iz oblasti međuljudskih odnosa a neka pitanja iz međusobnih odnosa starešina, vojnika, kao i između starešina i vojnika istražuju i prate kontinuirano i u dužem vremenskom periodu. Rezultati višegodišnjih istraživanja pokazuju da su unutararmijski odnosi duboko prožeti osnovnim vrednostima našeg socijalističkog samoupravnog društva uopšte i Armije posebno. Oni su po oceni starešina i vojnika »veoma dobri« i »dobri« (70–80% ispitanih u više navrata poslednjih dvadesetak godina). Tako pozitivne ocene dobijaju se i o drugim bitnim činiocima i indikatorima međuljudskih odnosa: drugarstvu, redu i disciplini, brizi prema ljudima, kvalitetu obuke, međuljudskom poverenju, međunacionalnim odnosima u JNA; odnosu »starih« i »mladih« vojnika; socijalizaciji vojnika u vojnim kolektivima i drugo.

I pored opšte ocene o stabilnim i vrlo dobrim međuljudskim odnosima u Armiji u praksi, u pojedinim jedinicama i vojnim kolektivima, ispoljavaju se i manji ili veći problemi. U svakom konkretnom slučaju bitno je pravovremeno uočiti povode i preduzeti mere da se spreče posledice koje mogu proizvesti narušeni međuljudski odnosi i uočiti i otkloniti uzroke koji do toga dovode. Jer, čak i najbanalniji i bezazleni primeri narušavanja odnosa između pojedinih članova kolektiva mogu da se multipliciraju i podstaknu dalji proces njihovog pogoršavanja. Ilustracije radi, navešćemo neke oblike narušavanja odnosa između pojedinih starešina i vojnika: netaktičan i nevaspitan postupak prema vojnicima; nedovoljno razumevanje i briga

za lične probleme vojnika; nepravilni, birokratski i nehumani odnosi i postupci prema vojnicima; liberalistički odnos i familijarnost; uskraćivanje pojedinih prava vojnicima; nepravilna i nepravična primena disciplinskih i stimulativnih mera i slično. Osnovni problemi koji se javljaju u odnosima između vojnika: odnosi na liniji desetar-vojnika; podvajanje vojnika na »stare« i »mlade«; neformalna grupisanja, posebno na nacionalnoj i verskoj ili drugoj osnovi i drugo.

Međunacionalni odnosi su najosetljivija sfera odnosa među ljudima u ovom trenutku u društvu, a u našoj vojnoj organizaciji posebno. Vojni kolektivi i Armija u celini, kao i naše društvo, mogu opstati i biti sposobni da izvršavaju zadatke samo na ideji i praksi bratstva i jedinstva i ravnopravnosti svih naroda i narodnosti, kao i jugoslovenskog socijalističkog patriotizma. To su vrednosti koje se u našim uslovima, uzdižu iznad svih drugih i odlučujuće utiču na jedinstvo i čvrstinu jedinica i ustanova naše armije, kao i opstanak i dalji razvoj našeg socijalističkog samoupravnog društva. Radi toga se u Armiji izuzetna pažnja posvećuje izgrađivanju i razvijanju tih, a i nekih drugih temeljnih vrednosti našeg društva. Za vojnu organizaciju bila bi izuzetno štetna bilo kakva grupašenja, prebrojavanja, podvajanja na nacionalnoj ili verskoj osnovi ili nacionalistička i revanšistička prepucavanja i trvenja. Čitav sistem vaspitanja i političkog rada u JNA dosledno sledi istinski jugoslovenski kurs i usmeren je tako da razvija opštejugoslovenski profil pripadnika Armije.

Uzroci prethodno navedenih i drugih problema u oblasti međuljudskih odnosa su mnogostruki i međusobno uslovljeni. Nalaze se u širem društvenom ambijentu, posebno u političkim, ekonomskim i socijalnim odnosima i, povezano s tim, u promenama u društvenom biću novih generacija.

Društvena kriza u našoj zemlji, koja traje skoro jednu deceniju, i produbljuje se, uzrokuje i podstiče različite oblike preosetljivosti, frustracija, samozadovoljstva, sebičnosti i druge oblike ponašanja koja pogoduju raznim sukobima u društvenoj sredini. Najteže posledice, u tom smislu, imaju duboka ekonomska kriza, dezintegracioni procesi u zemlji, naročito međunacionalna podvajanja, nepoverenje i narastanje nacionalističke svesti i prakse.

Deo problema u međuljudskim odnosima uzrokovan je i slabostima u vojnoj organizaciji. Pri tome se ima u vidu: nedovoljna osposobljenost dela starešina za neposredan rad sa ljudima;⁸ povećani zahtevi u izgradnji borbene gotovosti jedinica u aktuelnim društvenim uslovima i istovremeno pad procenta popunjenosti jedinica starešina: pojedine starešine ne shvataju potpuno suštinu principa komandnog odnosa i subordinacije i njihovu vezu sa zahtevom za humanizacijom i demokratizacijom kao bitnim sadržajima međuljudskih odnosa u JNA (pa neki idu u jednu ili drugu krajnost); propusti u procesu obuke i vaspitanja i drugo.

U društvenom biću novih generacija mladih ljudi vrše se stalne promene, formira se jedan drugačiji sistem vrednosti i navika. To zahteva promenu sadržaja, formi, i metoda komunikacije i aktivnijeg odnosa prema njima, kako bi se što bolje uskladili ciljevi i zahtevi kojima se teži u osavremenjivanju međuljudskih odnosa u vojnoj organizaciji.

U društvenim organizacijama i institucijama a posebno u onima u kojima se odnosi uspostavljaju na principima subordinacije i hijerarhije, moguće je da se u manjoj ili većoj meri javlja karijerizam. To je društvena pojava koja je izuzetno štetna za vojnu organizaciju i međuljudske odnose u njoj. U našim oružanim snagama preduzima se veći broj mera kako bi se suzio prostor za karijerizam bilo koje vrste: od stalne dogradnje sistemskih rešenja u oblasti vrednovanja rezultata rada i statusa vojnih lica do vaspitnih, idejno-političkih i drugih mera radi otklanjanja uzroka i suzbijanja konkretnih slučajeva karijerizma. U odlučnom i sasvim opravdanom suprotstavljanju karijerizmu bitno je uočiti razliku između te pojave i zdrave ljudske ambicije. Jasno je da vojna organizacija ne može dobro funkcionisati u uslovima osrednjosti. Neophodni su viši rezultati, a oni se mogu postizati samo ako su ljudi motivisani za to. Radi toga se organizovano podstiče i stimuliše prirodna ljudska ambicija. Bilo bi izuzetno štetno ako bi borbom protiv karijerizma u ljudima suzbijali želju za uspehom i nadmetanjem u postizanju što boljih rezultata. Tu se uvek mora na vreme uočavati jasna granica.

⁸ Radi što uspešnijeg osposobljavanja starešinskog kadra za neposredni rad sa ljudima, u sve vojne škole i akademije uveden je nov nastavni predmet, čiji je programski sadržaj u celosti posvećen toj problematici.

Radi celovitog sagledavanja dostignutog nivoa u razvoju međuljudskih odnosa u JNA i uočavanja bitnih problema koji ih opterećuju, oktobra 1987. godine, održano je savetovanje na kome je utvrđen Program mera i aktivnosti za dalje izgrađivanje međuljudskih odnosa u JNA. Na savetovanju su razmatrana sva bitna pitanja unutararmijskih odnosa s težištem na sagledavanju kompleksa odnosa u osnovnim vojnim kolektivima. Polaznu osnovu su činili: naši konceptijski stavovi o položaju i dominantnoj ulozi ljudskog faktora; dostignuti stupanj i dalja izgradnja naših oružanih snaga; tehničko-tehnološki razvoj i njegov uticaj na društvene odnose i uticaj društvenih kretanja na oružane snage i međuljudske odnose u njima. Na savetovanju je potvrđena ocena da u armijskoj praksi nema ozbiljnijih ideoloških razlika, lutanja i nesporazuma u shvatanjima principa, bitnih opredeljenja i stavova o daljim pravcima razvijanja unutararmijskih odnosa.

Unutararmijski, a u tom okviru i međuljudski odnosi, izazivaju stalnu pažnju naučnih krugova, političkih i drugih društvenih činilaca, pa i radnih ljudi i građana. Sugestije, inicijative i predlozi koji su rezultat dobronamerne kritike, a usmereni su na njihovo osavremenjivanje i efikasnije funkcionisanje vojne organizacije, razmatraju se i ugrađuju u sistemska rešenja ili u praksu odnosa u JNA radi njihove dalje izgradnje. Međutim, poslednjih godina, u okviru otvorenih napada na JNA, posebno na njenu ulogu i karakter, na meti su i njeni unutrašnji odnosi. Radi se o zagovaranju tzv. pune demokratizacije u JNA, ukidanju jednostarestinstva, subordinacije, jedinstva rukovođenja i komandovanja, uvođenju bogoslužjenja u jedinicama i vojnim ustanovama, »pobuni savesti« i sl. Propagatori ovih zahteva pozivaju na otvorenu neposlušnost, na otkazivanje izvršavanja onih naređenja koja su u suprotnosti, kako oni kažu, sa ličnim filozofskim ubeđenjima i drugo.

Bitna svojstva međuljudskih odnosa u JNA, kao što je prethodno istaknuto, opredeljuje osnovni društveni odnos, ali su oni rezultat i vojne delatnosti, kao specifične delatnosti, u kojoj postoje naučno i iskustveno utvrđeni određeni principi. I odnosi u JNA uslovljeni su potrebom da se odgovorno i efikasno obavlja vojna delatnost, pri čemu je neophodna precizno definisana uloga svakog pojedinca i njegove funkcionalne veze unutar vojnog kolektiva. Svaka proizvoljnost, nemarnost ili neodgovornost u obavljanju

tako specifične delatnosti može dovesti do veoma teških posledica. Nije slučajno što se vojna delatnost po formi obavljala na sličan način u celokupnoj dosadašnjoj istoriji, pri čemu je osnovni društveni odnos određivao bitna svojstva te delatnosti i odnosa u vojnoj organizaciji, a ne obrnuto. I pored toga, mehaničko prenošenje odnosa iz našeg društva na odnose u JNA, pre ili kasnije, vodilo bi dezorganizaciji, narušavanju efikasnosti funkcionisanja vojne organizacije, što je u suštini, antisamoupravni i antidemokratski akt. Cilj je da se u međuljudske odnose u Armiji unesu malograđanski moral, liberalizam, tehnobirokratski odnosi itd. i na taj način oslabi čvrstina vojnih kolektiva i efikasnost vojne organizacije uopšte.

Neinformisanost ljudi o principima, suštini i praksi unutararmijskih odnosa može pogodovati i pogoduje nekritičkom odnosu, pa i prećutnom prihvatanju nekih teza o dogmatskim i nedemokratskim odnosima u JNA koje podmeću nosioci antiarmijske kampanje. Zato je briga za razvijanje demokratskih i humanih međuljudskih odnosa i afirmaciju ličnosti u Armiji, uz dosledno ostvarivanje principa subordinacije i jednostarešinstva, što je suština borbe za stabilno moralno-političko stanje i visoku borbenu gotovost jedinica i ustanova i društveni ugled JNA, veoma značajna i sa tog stanovišta.

S U M M A R Y

CERTAIN ASPECTS OF INTER-HUMAN RELATIONS IN Y.P.A.

Human factor is the most essential factor of our total national defence and social self-protection concept, and inter-human relations have first rate significance for unity of military collectives, morale-political situation and combat readiness. Inter-human relations in our Army are inseparably connected with the significance of human factor in the defence of the country, and with the role of man in the social system of socialistic self-management.

Specifics of inter-human relations in military organization have been retained even in the stern hierarchy of relations and consistent application of principles of subordination and military discipline. Tito was stressing and warning, however, that military discipline does not contradict but, on the contrary, is closely and directly connected with 'friendly and humane interhuman relations.

Inter-human relations encompass a very wide domain of relations between persons, and in their development takes part a great number of subjects. However, for the state of inter-human relations in a unit or establishment most

responsible is its leader. In spite of stable and very good inter-human relations, taken generally, in individual units and military collectives some minor or major problems in inter-human relations can appear. It is of a great importance that in each of such cases their causes (reasons) should be timely seen or perceived, and that measures be taken for prevention of consequences of deterioration of inter-human relations, and for elimination of its causes, since even the slightest deterioration of these relations can multiply itself and give rise to a process of their further aggravation.

R É S U M É

QUELQUES ASPECTS DES RAPPORTS HUMAINS DANS L'APY

Le facteur humain est le facteur fondamental de notre conception de défense populaire généralisée et d'autoprotection sociale, les rapports humains ayant un intérêt de premier ordre pour l'unité des collectivités militaires, la situation morale politique et la capacité de combat. Les rapports humains dans notre Armée sont indissolublement liés à l'intérêt du facteur humain pour la défense nationale et au rôle que joue l'individu dans le système social d'auto-gestion, socialiste.

Le caractère spécifique des rapports humains au sein »d'une organisation militaire se traduit par la hiérarchie stricte des rapports et par l'application conséquente du principe de subordination et de la discipline militaire. Cependant, Tito tenait toujours à souligner et à rappeler que la discipline n'était pas contraire aux rapports humains de camaraderie et d'humanité mais que, au contraire, elle y était étroitement et directement liée.

Les rapports humains comprennent un vaste champ de rapports entre les individus à la création desquels participe un grand nombre de sujets. Pourtant, l'état des rapports au sein d'une unité d'une institution, est placé sous la responsabilité de leur chef »principal«. En dépit du fait que, dans l'ensemble, les rapports humains sont stables et très bons, certaines unités et collectivités militaires connaissent des problèmes, plus ou moins importants, en matière de rapports humains. Il est très important, dans chaque cas concret, de connaître en temps utile leur cause (motif) et de prendre les mesures pour prévenir les conséquences des rapports humains perturbés et d'en éliminer des causes. Si non, la moindre perturbation des rapports risque de se multiplier et de donner lieu à d'autres formes d'aggravation.

Р Е З Ю М Е

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ОТНОШЕНИЙ В ЮНА

Человеческий фактор является существенным фактором нашей концепции всенародной обороны и общественной самозащиты, а отношения между людьми имеют исключительное значение для сплоченности коллективов, морально-политического состояния и боеготовности. Отношения в нашей армии находятся в неразрывной связи с значением человеческого фактора в обороне страны и ролью человека в общественной системе социалистического самоуправления.

Особая специфика отношений в военной организации заключается в строгой иерархии отношений и последовательном применении принципов субординации и военной дисциплины. В связи с тем товарищ Тито постоянно подчеркивал и предупреждал, что дисциплина не противоречит товарищеским и гуманным отношениям, а наоборот, она с ними находится в тесной и непосредственной связи.

Человеческие отношения составляют весьма сложную область, а в их строительстве участвует большое количество субъектов. Однако, за состояние отношений в части – учреждении самым ответственным является их «первый» начальник. Несмотря на устойчивые и весьма хорошие отношения в целом, в некоторых подразделениях и воинских коллективах иногда возникают большие или меньшие проблемы в этих отношениях. Тогда необходимо в каждом конкретном случае своевременно обнаружить их причины (поводы) и предпринять меры, с целью предупреждения последствий нарушения отношений и устранения причин. В противном случае, даже малейшее нарушение этих отношений может разразиться и вызвать их дальнейшее ухудшение.